

نقش اتاق‌های فکر در اعمال تحریم‌های هسته‌ای آمریکا علیه ایران

سید جواد امام‌جمعه زاده^۱

استادیار علوم سیاسی دانشگاه اصفهان

مجتبی بابایی

دکترای تخصصی روابط بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات اصفهان

(تاریخ دریافت ۹۴/۱۰/۲۴- تاریخ تصویب ۹۴/۱۲/۲۵)

چکیده

جزیران‌شناسی و ریشه‌یابی تحریم‌های هسته‌ای آمریکا علیه ایران، بیانگر این نکته است که در طراحی سیاست‌های تحریمی آمریکا علیه ایران بین چهار بازیگر اتاق‌های فکر، لایبی‌های اسراییل، رسانه‌های جمعی و معماران تحریم ایران در دولت و کنگره آمریکا نوعی همسویی فکری - رویه‌ای و ارتباط متقابل وجود دارد. به‌گونه‌ای که اتاق‌های فکر با مفهوم‌سازی و سناریوپردازی کارویژه توجیه افکار عمومی و معماران تحریم نقش پیاده‌سازی و عملیاتی ساختن تحریم‌ها را بر عهده دارند. از آنجا که اتاق‌های فکر در آمریکا بازوی پژوهشی قانون‌گذاران این کشور در تصمیم‌سازی هستند و با کمیسیون‌های کنگره ارتباط دائمی دارند و تغذیه فکری قانون‌گذاران مجالس سنا و نمایندگان کنگره را بر عهده دارند و کارشناسان آن‌ها به اظهارنظر کارشناسی پیرامون پیش‌نویس طرح‌ها و لوایح می‌بردارند؛ هدف ما در این مقاله بررسی نقش اتاق‌های فکر در آمریکا در اعمال تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران است.

Email: emamjomehzadeh@yahoo.com

۱. نویسنده مسئول

فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، سال هشتم، شماره ۳۲، زمستان ۹۴، صص ۹۱-۱۱۴

واژگان کلیدی: اتفاق‌های فکر، برنامه هسته‌ای ایران، تصمیم‌سازی، سیاست خارجی آمریکا.

Archive of SID

مقدمه

اتاق‌های فکر گونه ویژه‌ای از پیوند میان بخش‌های خصوصی و دولتی و دربرگیرنده شمار فراوانی از کنشگران است که به مباحث سیاسی خاصی علاقه‌مند هستند و فعالانه در نقادی سیاست‌ها شرکت می‌کنند و اندیشه‌های جدیدی را درباره اقدامات سیاسی نوپدید ارائه می‌دهند (مک فارلن، ۱۹۸۷: ۱۴۶). این کنشگران نهادهای مستقل سیاست‌گذاری عمومی، مراکز پژوهشی دانشگاهی، واحدهای پژوهشی دولتی، مقامات رسمی دولتی، مشاوران روابط عمومی و گروههای لابی هستند؛ هرچند به این موارد محدود نمی‌شوند (بیرکلن، ۲۰۰۱). از دیدگاه کلی‌تر، اتاق‌های فکر به یک سری شبکه‌های سیاسی گفته می‌شود که با پیونددادن حلقه‌های ناهمگن کنشگران سیاسی به یکدیگر، آن‌ها را به تارهایی درهم‌تنیده‌ای از کنش‌ها که منافع مشترکی را پی می‌گیرند، تبدیل می‌کنند (نوک اтал، ۱۹۹۶: ۶). «دونالد ابلسون» برخلاف «استون»، نوعی از اتاق‌های فکر را که متمرکز بر چهار دوره مشخص پیشرفت اتاق‌های فکر است را برای تشخیص ویژگی‌های اصلی آن‌ها به کار می‌برد. این دوره‌های زمانی مربوط به سال‌های ۱۹۰۰-۱۹۴۶، ۱۹۴۷-۱۹۷۰، ۱۹۷۸-۱۹۸۹ و ۱۹۹۰-۲۰۰۹ مربوط هستند. برای شرح این نوع از اتاق‌های فکر، لازم است که برخی از اتاق‌های فکر بر جسته و مهم را توضیح دهیم. «دونالد ابلسون» سه نوع از اتاق‌های فکر در مورد جامعه سیاست‌سازی که مورد تشخیص «ویور» است را مورد تأیید قرار می‌دهد. این سه اتاق فکر عبارتند از:

- دانشگاه‌های بدون دانشجو (مانند شورای روابط خارجی و مؤسسه بروکینگز)؛
- پیمان‌کاران دولت (مانند مؤسسه رند یا مرکز مطالعات راهبردی و بین‌الملل)؛
- اتاق‌های دفاع (مانند مؤسسه امریکن انترپرایز و بنیاد هریتیچ).

بعد از جنگ جهانی اول، چالش‌های سیاسی داخلی و خارجی سبب ایجاد «موقوفه کارنگی برای صلح بین‌المللی» (۱۹۱۰)، «انستیتوی هور برای جنگ، انقلاب و صلح» (۱۹۱۹) و «شورای روابط خارجی» (۱۹۲۱) شد. به علت پیدایش ایالات متحده به عنوان

یک قدرت جهانی، نخبه‌ای کوچک اما تأثیرگذار، آمریکایی‌ها را به‌سوی انزواطلبی به چالش کشید. ازنظر بین‌المللی آنجا سرزمین تحت قیومیت بود برای آمریکایی‌ها بزرگی که می‌توانستند درگیر مسائل جهانی بشوند. درواقع سیاست خارجی می‌خواست تا نخبگان سیاسی و آمریکایی را مقاعده کند که آن تصمیم، علاقه آمریکا برای بازی در نقش بزرگ‌تری در سیاست‌های بین‌المللی است (مک گان، ۱۹۹۵: ۴۶).

در آستانه قرن نوزدهم و بیستم، اتاق‌های فکر تا حدودی از افکار و تحلیل‌های مستقل انباسته شدند. ایجاد مؤسسات پژوهشی مستقل که از راه کمک‌های خصوصی اداره می‌شد باهدف اداره کردن پژوهش‌های سیاسی و فراهم‌آوردن یک گرد همایی برای افکار و مذاکراتی که بهشدت از ویژگی‌های یک آمریکایی است و ریشه در ملت دموکراتیک و سنت چندگانه و نوع دوستانه دارند، به وجود آمد.

اتاق‌های فکر از راه افکار سیاسی پژوهشی بی‌طرفانه و مستقل، برای حل مشکلات و نیازهای عمومی اقدام می‌کنند. به این دلیل، تأثیر رویکرد «ارزش ختنی» باهدف پژوهش‌ها در جامعه سیاسی‌سازی افزایش پیداکرده است. این سازمان‌ها، به عنوان سازمان‌های غیردولتی، ازسوی دولت اداره نمی‌شوند و همچنین در بیشتر موارد با هیچ جناح سیاسی یا منافع خاصی در ارتباط نیستند (مک گان، ۱۹۹۵: ۴۶). اتاق‌های فکر آزادیخواه مانند مؤسسه بروکینگز و شورای روابط خارجی که در دهه‌های اول قرن بیست ایجاد شد در مقایسه با اتاق‌های فکری حامیان محافظه‌کاران نو که متشکل از مؤسسه امریکن انترپرایز و بنیاد هریتیج هستند در این است که تغییر و دگرگونی اتاق‌های فکر از مؤسسات پژوهش‌های بی‌طرف به سازمان‌هایی با ایدئولوژیکی باز، بر روی دستور کار جلسه تأثیر خواهد داشت. اتاق‌های فکری که در دوره توسعه و پیشرفت به وجود آمدند بیشتر به مقامات دولتی با تخصص سیاسی اهمیت می‌دادند تا اعضای بانفوذ کنگره و هیئت اجرایی یا رضایتمندی اهداکنندگان. بدون علاقه

طرفداران متعصب از سیاست‌های آمریکایی، آن‌ها تخصصشان را گسترش دادند. اولین اتاق‌های فکر به پیشرفت دانش اختصاص داده شد. با این وجود اتاق‌های فکر نباید به عنوان «تنها دافعان علاقه عمومی بدون هیچ انگیزه سیاسی» دیده شود (ابلسون، ۱۹۹۸). اتاق‌های فکر مانند مؤسسه بروکینگز و شورای روابط خارجی دانشگاه‌هایی بدون دانشجو دارند که هدف اصلی آن‌ها پژوهش‌های بلندمدت در مورد اوضاع سیاسی است و بیشتر استعدادها در این زمینه از اهداف دانشگاه‌گان هستند تا از مراجعه‌کنندگان مزاحم برای ورود به این کار جلوگیری شود (ریسی، ۱۹۹۳). در حالی که انواع مختلف اتاق‌های فکر برای اهداف تبیینی کاربرد و اعتبار دارند. آن‌ها نباید خیلی لغوی برداشت و تعبیر شوند. برای نمونه، بنیاد هریتیج یکی از حامیان اتاق فکر است که پژوهش‌هایی را انجام داده که شبیه مطالعاتی است که در دانشگاه‌های بدون دانشجو صورت گرفت. بنابراین استون، مدل‌هایی مانند مدل‌های «ویور» و «مک گان» را که شکل‌های چندگانه ندارند را مورد بحث قرار می‌دهد. به جای واژه اتاق فکر که اشاره داشت به مؤسساتی که ممکن است هدفشان باگذشت زمان تغییر کند و به پژوهشگرانی که ممکن است با یکدیگر برای مدتی به دلیل سهولت شخصی متعدد و همسو شوند. بسیاری از اتاق‌های فکر، پژوهش‌ها را در یک‌شکل ساده‌شده اجرا می‌کنند (استون، ۱۹۹۳). ازیکسو، مؤسسات سیاسی با گروه‌های ذی‌نفع محو می‌شوند. گروه‌هایی که بیش از بیش به ارزش پژوهش و تحلیل آن در مذاکرات سیاسی ارج می‌ Nehend. از سوی دیگر، اتاق‌های فکر زمانی با دانشگاه‌ها همکاری می‌کنند که در مرز دیگری آن‌ها گروه‌های مبارزاتی فرا سیاسی به نظر می‌رسند. برخی از اتاق‌های فکر مانند «بنیاد هریتیج» بررسی‌های سیاسی قابل پیش‌بینی انجام داده‌اند. بنابر پژوهش‌های دیان استون، موقعیت‌های قابل پیش‌بینی آن‌ها از راه گروه‌های ذی‌نفع به وجود نیامده است؛ بلکه از یک سری اصول و مبانی محافظه‌کاری و ایدئولوژی زیربنایی به وجود آمده است. اتاق‌های موقتی برای دادن اطلاعات به رئیسان جدید که در آینده می‌خواهند

وارد اتاق‌های فکر شوند ایجاد شده است. کسانی که امید می‌رود تا در آینده رئیس این بخش شوند اتاق فکر خود را برای گسترش برنامه‌های سیاسی که می‌توانند نوشه‌های مبارزاتی خود را در این زمینه هدایت کنند، آماده می‌کنند. اتاق‌های فکری که غیردولتی هستند به داوطلب این اجازه را می‌دهد که از محدودیت‌های دولتی در مورد نوشه‌های مبارزاتی اجتناب کند. برخلاف ابلسون، استون به اتاق‌های موقتی و اتاق‌های کاندیدا که مربوط به مؤسسات پژوهشی هست، اهمیت نمی‌دهد؛ اما به خط‌مشی‌های حزبی انتخابات مربوط به کاندیدا برای ترویج پیام آن‌ها و پیروزی در انتخابات اهمیت می‌دهد.

اتاق‌های فکر در حمایت از رویکرد ائتلاف «سباتیئر» و «جنکینز اسمیت» که نمایندگان یادگیری هستند، به کار می‌رود. با اجرای عمل به عنوان گروه‌های سیاسی، آن‌ها یادگیری ائتلاف مسیحیت را که تأثیر بلندمدت در تحلیل سیاسی دارد، ایجاد می‌کنند. و فعالیتشان را در حمایت از ائتلافات برای تغییر سیاست و به کارگیری دانش به کار می‌گیرند (سباتیئر، ۱۹۹۳).

چارچوب نظری

پژوهشگران سیاست واژگان متفاوتی را برای بیان مفاهیمی مانند شبکه‌های بررسی مسائل، که ناظر بر چگونگی تعامل دولت با دیگر کنشگران دولتی و غیردولتی در سیاست‌گذاری هستند، به کاربرده‌اند. برای نمونه، ریپلی و فرانکلین^۱ از اصطلاح «مثلث آهنین» استفاده کرده‌اند و می‌گویند که سیاست‌گذاری، محصول تعامل میان کمیته‌های فرعی کنگره^۲ آمریکا، نهاد مسئول مربوط و گروه‌های ذی‌نفوذ است (ریپلی و فرانکلین، ۱۹۸۰). به همین ترتیب، فریمن و استیونز^۳ ضمن ابداع مفهوم «زیرمجموعه دولت»^۴، بر

-
1. Randall B. Ripley and Grace A. Franklin
 2. Congressional Subcommittees
 3. J. Leiper Freeman and Judith Parris Stevens
 4. Subgovernment

آن هستند که سیاست‌گذاری از راه تعامل میان «گروه‌های از افراد که بیشتر تصمیمات روزمره را به صورت مؤثر در یک حوزه واقعی خاص از سیاست اتخاذ می‌کنند»، شکل می‌گیرد (فایمن و استیونس، ۱۹۸۷: ۱۶). این افراد شامل نمایندگان کنگره و کارکنان آن‌ها، شمار اندکی از مدیران دستگاه اداری و نمایندگان گروه‌های ذی‌نفوذ هستند.

هکلو^۱ چنین مفهوم‌پردازی‌های محدودی را از فرایند سیاست‌گذاری رد می‌کند و می‌گوید: «جست‌وجوی چند نفر محدود که قدرتمندند، سبب می‌شود تا از بسیاری افراد که شبکه‌های نفوذشان، موتور محرک و هدایت‌کننده اعمال قدرت است، غافل شویم» (هکلو، ۱۹۷۹: ۱۰۲).

ساباتیر^۲ بیان می‌کند که ارزش تحلیلی رویکرد شبکه‌ای به پژوهش سیاسی «در این واقعیت نهفته است که این رویکرد، از سیاست‌گذاری مانند فرایندی شامل طیف متنوعی از کشگران که به یکدیگر وابسته‌اند، مفهوم‌سازی می‌کند». او همچنین توضیح می‌دهد که چنین رویکردی به پژوهشگران اجازه می‌دهد تا به ارائه «توصیفی شکلی از سیاست‌گذاری» بستنده نکنند و نقش کشگران دولتی و اجتماعی را نیز در نظر بگیرند (ساباتیر، ۲۰۰۷: ۱۴۶؛ بنابراین رویکرد شبکه‌ای، رویکردهای دولت‌محور و جامعه‌محور به سیاست‌گذاری را با یکدیگر ترکیب می‌کند. همچنین این رویکرد، افزون بر ارزیابی تأثیر طیف متنوعی از کشگران، روابط وابستگی متقابل کشگران در عرصه سیاست را نیز مورد توجه قرار می‌دهد. در همین زمینه، واسermen و فاوست^۳ معتقدند که «تفاوت بین این تفسیر اجتماعی شبکه‌ای با تفسیر غیر شبکه‌ای از یک فرایند این است که مفاهیم و اطلاعات مربوط به روابط میان واحدها نیز در پژوهش گنجانده می‌شوند» (واسermen و فاوست، ۱۹۹۹: ۶). راب و کنیس^۴ معتقدند که پژوهشگران سیاسی از اواخر

1. Heclu

2. Paul A. Sabatier

3. Stanley Wasserman and Katherine Faust

4. Jorg Raab and Patrick Kenis

دهه ۱۹۸۰، به نقش شبکه‌ها در فرایند سیاست‌گذاری اهتمام ورزیدند. ویژگی روش این روش این بود که دیدگاه نظری و تجربی به بررسی «نقش شبکه‌های دربرگیرنده کشگران دولتی، خصوصی و غیرانتفاعی در شکل‌دهی به فرایندهای سیاست‌گذاری و کشورداری می‌پرداخت» (راب و کنیس، ۲۰۰۷: ۱۸۷-۱۸۸). از آغاز دهه ۱۹۹۰، تحلیل شبکه‌ای سیاست به دلیل توجه فزاینده به این نکته که سیاست‌گذاری عمومی، محصول تعامل میان کنشگران دولتی و خصوصی است مقبولیت بیشتری یافت (ویندهوف هرتیه، ۱۹۹۳: ۱۴۳). درنتیجه در اینجا یک رابطه هم‌زیستی بین منافع و دانش به وجود می‌آید. این سازمان‌ها نقش مهمی را به عنوان یک گروه در تبادل‌نظر، ایجاد بحث و گفت‌وگو و گسترش افکار کوتاه‌مدت به سوی افکار بلند‌مدت نسبت به پیروی از اهداف سیاسی کوتاه‌مدت بازی می‌کنند. در سراسر این پژوهش، دیدگاه‌هایی از دانشمندان اتاق فکر (از شورای روابط خارجی، بنیاد کارنگی، مؤسسه مطالعات راهبردی و بین‌الملل، بنیاد رند و مؤسسه بروکینگز) در سیاست خارجی و امنیت ملی و چگونگی نقش‌آفرینی آن‌ها در تصمیم‌سازی سیاست خارجی آمریکا در مقابل ایران دیده می‌شود. اواخر دهه ۱۹۷۰، مدافعان متجاوز ایدئولوژی که عموماً معروف به اتاق‌های فکر مدافع هستند به ساختمان کنگره ایالات متحده آمریکا، «کپیتال هیل»، هجوم بردن. آن‌ها از سیاست‌های داخلی و خارجی ناراضی بودند و مدافعان اتاق‌های فکر برای متحول شدن با تصمیم‌سازی مبارزه کردند. به جای دنبال کردن پژوهش‌های دانشگاهی در خدمات عمومی، هدف آن‌ها حمایت سیاسی است. اتاق‌های فکری مانند «بنیاد هریتیج» بسیار شبیه گروه‌های ذی‌نفع و کمیته‌های فعالیت سیاسی هستند که توسط تصمیم‌سازان بانفوذ برای اجرای سیاست‌های ایدئولوژی سازگار با رژیم‌هایشان و آنچه با کمک کنندگان مشترک سهیم‌اند به کاربرده می‌شود. به صورت خلاصه، مدافعان اتاق‌های فکر به پژوهش‌هایشان توجه علمی ندارند؛ اما تلاش می‌کنند تا مأموریت حفظ شده خود را

برای رأی دهنده‌گان انتقال دهنند.

در ارزیابی تأثیر اتاق‌های فکر در سیاست دولت، دانشمندان می‌توانند از راه مصاحبه یا فرستادن پرسشنامه‌هایی هم برای اعضای کنگره و هم متخصصان اتاق‌های فکر آن‌ها را وارد بحث و گفت‌و‌گو کنند تا به میزان نقش اتاق‌های فکر پی ببرند. به علاوه، آن‌ها می‌توانند توصیه‌های سیاسی مطرح شده توسط اتاق‌های فکر را با تصمیمات واقعی‌ایی که دولت می‌گیرد، مقایسه کنند. همچنین با ارزیابی مواردی که در کتابخانه کنگره موجود است درک جامع از بازیگران اصلی‌ای که به ساخت برنامه‌های دولت کمک می‌کنند، ممکن می‌شود. در حقیقت این موضوعات بیشتر در روزنامه‌ها قبل از انتخابات دیده می‌شوند. اتاق‌های فکر از جمله ابزارهای دائمی در فرایند سیاست‌سازی هستند. به همین دلیل پژوهشگران باید بیشترین روش مؤثر برای ارزیابی رفتارشان را به کار ببرند. اعضای اتاق‌های فکر افرادی تحصیل کرده و آگاه هستند و تا حدودی در میان نمایندگان دولت، اعضای کنگره و کارمندان عالی‌رتبه و روزنامه‌نگاران تفوذ دارند. امروزه سیاستمداران و مشاوران آن‌ها به شدت در این شبکه‌ها تلفیق شده‌اند. تفاوت بسیار کمی بین دانشمندان و حامیان وجود دارد که استانداردهای دانشگاهی نوآوری سیاسی را مورد تهدید قرار دهنند. «در صورت نبود پژوهش‌ها و تحلیل‌های مورد اعتماد، بنیاد تصمیم سیاست، پول، منافع و افراد صاحب‌نفوذ را فراهم می‌کند» (ریچ، ۲۰۰۴). در قرن بیستم، پژوهش‌های صورت گرفته بیشتر به‌سوی نوشه‌ها و دیدگاه‌های ایدئولوژی بود تا به‌سوی دیدگاه‌های بی‌طرفانه. به‌نظر می‌رسد که اشاره‌ای به ماهیت سیاست‌گذاری، نقطه شروع مناسبی برای ورود به بحث نظری درباره نقش‌آفرینی اتاق‌های فکر در روند تصمیم‌سازی خواهد بود. بازیگران برای سیاست‌گذاری درباره دو بعد اساسی «مطلوبیت» و «احتمال» به محاسبه‌پرداخته و به فرض عقلایی بودن، سعی در بیشینه‌سازی مطلوبیت مدنظر دارند. به عبارتی دیگر، سیاست‌گذاری فرایندی است که از سه بخش شناسایی وضعیت فعلی، شناسایی

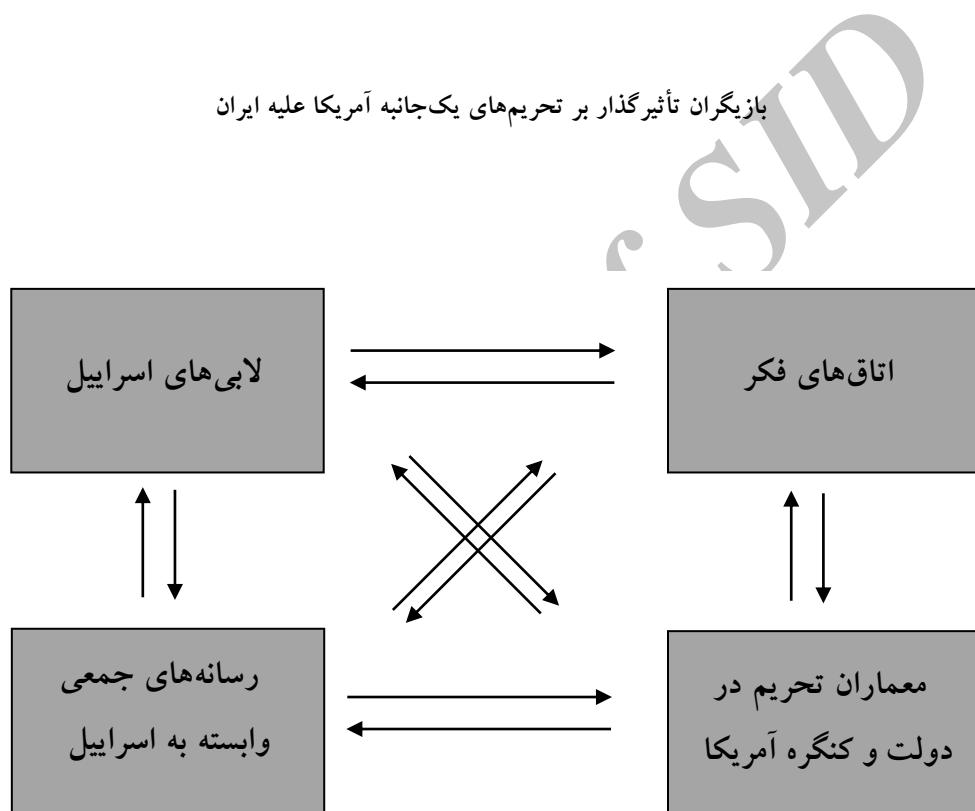
آینده‌های ممکن و مطلوب و درنهایت مشخص کردن راه‌های رسیدن از وضعیت کنونی به آینده ممکن و مطلوب، تشکیل شده است. این مرحله درواقع مرحله «پیشا تصمیم‌گیری» است؛ زیرا تصمیم‌گیری موضوعی است که در حیطه اختیارات و توانمندی دولت قرار دارد.

به عبارتی اگر پذیریم که فرایند تصمیم‌گیری، سنجش هزینه فرصت‌های گزینه‌های مختلف است، بنابراین پیش‌درآمد آن گزینه‌های بدیلی است که می‌توانند موضوع این بررسی و انتخاب قرار گیرند. براساس آنچه گفته شد، می‌توان بیان داشت که تصمیم‌سازی فرایندی است که گزینه‌های مختلف تحلیلی- راهبردی مستند، به توان علمی- تجربی بدنه کارشناسی جامعه، تبدیل می‌شود. به عبارت دیگر تصمیم‌سازی فرایندی به مراتب گسترده‌تر از تصمیم‌گیری است که بیانگر اتصال بدنه کارشناسی جامعه با ساختار رسمی قدرت در مقام تصمیم‌گیری است. نقش‌افرینی اتفاق‌های فکر، دقیقاً در این مرحله قابل تعریف است. به عبارتی اتفاق‌های فکر می‌توانند از ارکان استوار مرحله تصمیم‌سازی باشند.

جایگاه اتفاق‌های فکر در تولید و توزیع قدرت در آمریکا

در سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۳ یکی از روش‌های ارتقای اشراف اطلاعاتی پیرامون شب و جهت دورنمای تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران و به کارگیری سیاست‌های بازدارنده مناسب، جریان‌شناسی مبانی فکری و تحرکات طراحان تحریم ایران در سطوح اجرایی، قانون‌گذاری، اتفاق‌های فکر و لابی‌های پارلمانی - اجرایی آن کشور است. در طراحی سیاست‌های تحریمی واشنگتن بین چهار بازیگر اتفاق‌های فکر، لابی‌های اسرائیل، رسانه‌های جمعی و معماران تحریم ایران در دولت و کنگره آمریکا نوعی همسویی فکری- رویه‌ای و ارتباط متقابل وجود دارد، بهگونه‌ای که اتفاق‌های فکر با مفهوم‌سازی و سناریوپردازی نقش مشرب فکری، لابی‌های اسرائیل وظیفه برقراری

پل ارتباطی با کانون‌های قدرت، رسانه‌های جمعی کارویژه توجیه افکار عمومی و معماران تحریم نقش پیاده‌سازی و عملیاتی ساختن تحریم‌ها را بر عهده دارند. این ارتباط متقابل را می‌توان به صورت نمودار زیر نشان داد:

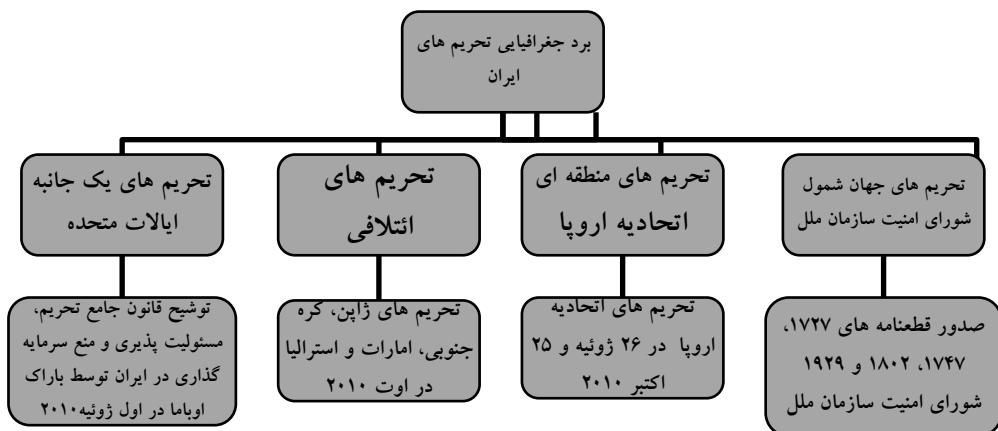
در ادبیات سیاسی آمریکا به کارگزارانی که نقش اثргذاری را در شکل‌گیری یا تنظیم پیش‌نویس طرح‌های تحریمی ایفا می‌کنند، با عنوان «معماران تحریم ایران»^۱ نام می‌برند.

1. Architects of Iran Sanctions

تحریم‌های ایران را از منظر برداشتن اثرگذاری می‌توان به صورت نمودار ذیل نشان داد:

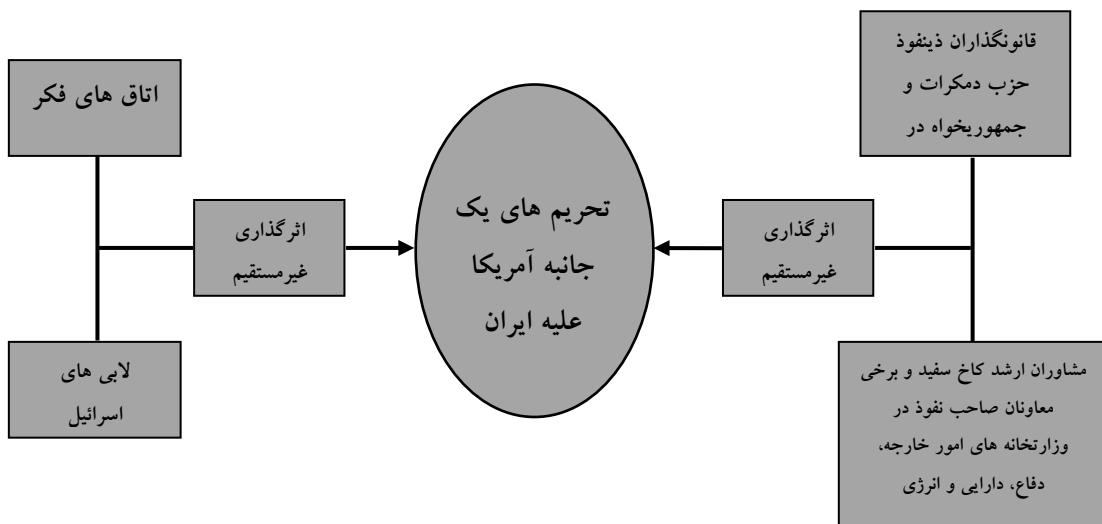
Archive of SID

برد اثرگذاری تحریم‌های ایران

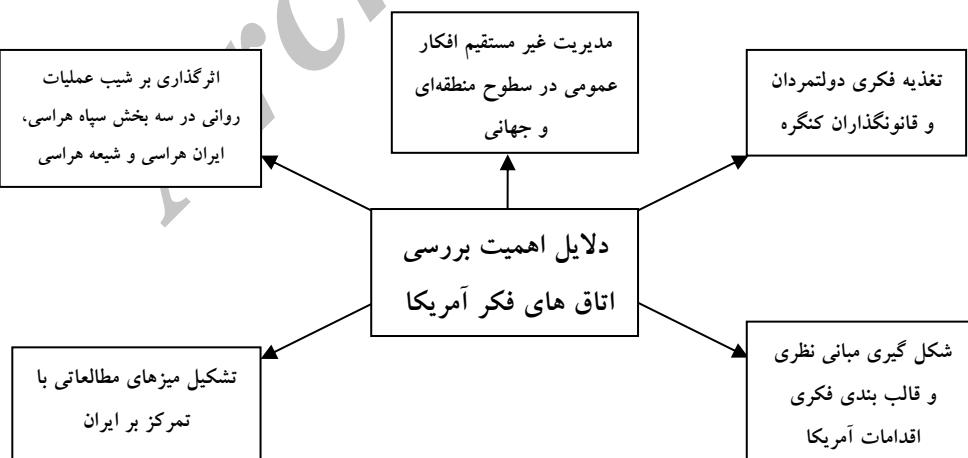
ایران برای پیشگیری از گسترش یا مقابله با هر کدام از تحریم‌های اشاره شده باید سیاست‌های مناسب را به کار گیرد. در این زمینه یکی از پیش‌نیازهای مدیریت راهبردی تحریم، آینده‌پژوهی پیرامون ابعاد، اهداف، جهت‌گیری، دورنمای و مشرب‌های فکری معماران تحریم ایران در دولت و کنگره آمریکا با هدف تولید بازدارندگی حداکثری در برابر آسیب‌های احتمالی است. اثرگذاری بر ساختار و ماهیت تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران، به دو صورت به کارگیری نفوذ مستقیم و غیرمستقیم صورت می‌گیرد که می‌توان آن را به صورت نمودار نشان داد:

روند کاوی عوامل تأثیرگذار بر ساختاربندی تحریم‌های یک جانبه آمریکا علیه ایران

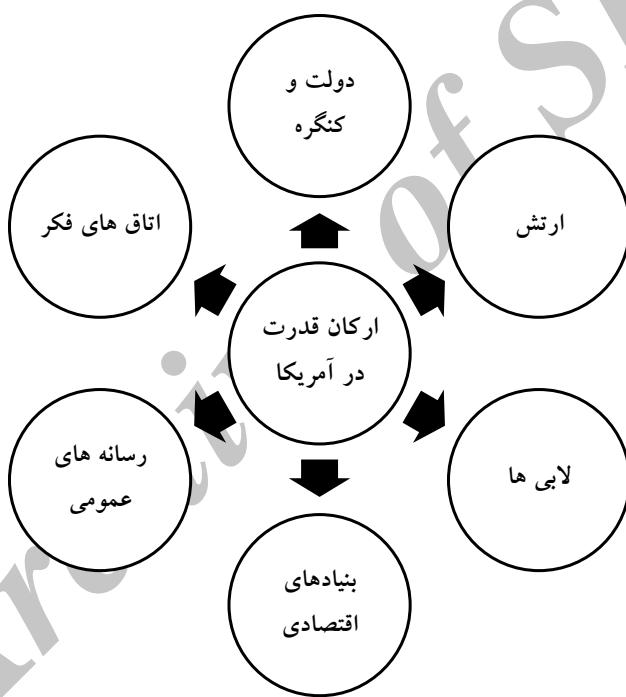
مهم‌ترین دلایل اهمیت و نقش اتاق‌های فکر در سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران در نمودار زیر تبیین شده است:

دلایل اهمیت بررسی اتاق‌های فکر آمریکا

تأثیر اتاق‌های فکر بر هرم قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری آمریکا روزبه‌روز در حال افزایش است، به طوری که این اتاق‌ها به یکی از ارکان ۶ گانه قدرت در آمریکا تبدیل شده‌اند که می‌توان آن را به صورت نمودار زیر نشان داد:

عوامل تولید و توزیع قدرت در آمریکا

نکته قابل تأمل این است که در بیشتر مواقع بین ارکان شش گانه قدرت در آمریکا، نوعی ارتباط شبکه‌ای وجود دارد. برای مثال هرچند بازوی مطالعاتی قانون‌گذاران و سناتورها، مرکز پژوهش‌های مجلس آمریکا است، ولی سایر اتاق‌های فکر نیز در جریان تبادل اطلاعات فعال با مجلس هستند و معمولاً با گروه‌های تخصصی و کمیته‌های

فرعی کنگره آمریکا ارتباط تنگاتنگی را دارند. از سویی عضویت یا همکاری برخی مقامات عالی‌رتبه دفاعی، امنیتی و اطلاعاتی در ساختار سازمانی اتاق‌های فکر آمریکا سبب افزایش نقش‌آفرینی این اتاق‌های فکر بر روند تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری سیاست خارجی آمریکا را شده است. در این میان علاوه بر حمایت‌های دولتی، بخشی از بودجه اتاق‌های فکر آمریکا از راه کمک مالی سرمایه‌داران و بنیادهای بزرگ اقتصادی مانند بنیاد فورد یا سوروس تأمین می‌شود. تعداد قابل توجهی از پژوهشگران ارشد اتاق‌های فکر آمریکا نیز پیشینه فعالیت رسانه‌ای و مطبوعاتی دارند که این امر ضریب اثرگذاری آنان بر افکار عمومی را افزایش داده است. مطالب اشاره شده میان این واقعیت است که بین اتاق‌های فکر با ارکان تولید و توزیع قدرت در آمریکا، نوعی وابستگی شبکه‌ای و انسجام رویه‌ای حاکم است که این مسئله بستر هم‌افزایی ظرفیت‌ها و همسویی منافع بین اتاق‌های فکر، قدرت و ثروت را به وجود آورده است. به همین دلیل رفتار کاوی افق سیاست‌های آمریکا در قبال ایران بدون کالبدشکافی و ساختار پژوهی اتاق‌های فکر تأثیرگذار بر سیاست خارجی آمریکا می‌تواند موجب بروز خطای استراتژیک شود.

اصول حاکم بر اتاق‌های فکر آمریکا در اعمال تحریم‌های هسته‌ای علیه ایران
 رویکرد چهره‌های متنسب به اتاق‌های فکر در دولت آمریکا که نقش مهمی را در ساختاربندی و جهت‌گیری تحریم‌های یک‌جانبه یا ائتلافی علیه ایران ایفا کردند؛ شامل اصول زیر است:

اصل یکپارچه‌سازی^۱

«استوارت لوی»^۲ فارغ‌التحصیل «دانشکده حقوق دانشگاه هاروارد»^۳ بر اساس

-
1. The Principle of Integration
 2. Stuart A. Levey
 3. Harvard College Law School

«فرمان اجرایی ۱۳۳۵۰» جرج بوش رئیس‌جمهور وقت آمریکا و پس از تأیید مجلس سنا در ۲۱ جولای ۲۰۰۴ به عنوان اولین «معاون وزیر دارایی آمریکا در امور تروریسم و اطلاعات مالی»^۱ منصوب شد. وی در مراسم معارفه خود در کنگره، ایران را چالشی جدی برای آمریکا معرفی کرد و خواستار تجمعیع ظرفیت‌های پارلمانی - اجرایی آمریکا و متحداش باهدف تغییر سیاست‌های هسته‌ای ایران شد. «استوارت لوی» قبل از آن به مدت یازده سال قضاوت پرونده‌های مرتبط با جرائم تروریستی را در وزارت دادگستری برعهده داشت (وبسایت وزارت دارایی آمریکا، ۲۰۰۹) با آغاز ریاست جمهوری باراک اوباما در ۲۰ ژانویه ۲۰۰۹ و انتخاب «تیم گینز»^۲ به عنوان وزیر دارایی، وی دوباره در سمت خود ابقا شد (لوی، ۲۰۰۹). «تیم گینز» در مراسم معارفه خود، وی را به عنوان سرعمدار تحریم‌های مالی - بانکی ایران معرفی کرد که براساس سیاست‌های اجرایی باراک اوباما، نقش رهبری را در جهت‌گیری تحریم‌ها برعهده دارد (لوی، ۲۰۱۰). استوارت لوی همچنین یکی از هواداران اسراییل در آمریکا است. منظور از سمپات‌های اسراییل، طراحان، مجریان، قانون‌گذاران یا ناظرانی هستند که تابعیت اسراییل را ندارند؛ ولی به صورت غیرمستقیم منافع آن را تأمین می‌کنند. بین سمپات‌های اسراییل در سطوح اجرایی، لابی‌های پارلمانی و متولیان دیپلماسی عمومی وابسته به اسراییل نوعی همسویی و یکپارچگی پیرامون وزن و جهت تحریم‌های ایران وجود دارد، به گونه‌ای که واکنش‌های لابی‌های اسراییل به انتصاب دوباره استوارت لوی در دولت باراک اوباما به حدی بود که دیوید هریس - مدیر اجرایی کمیته یهودیان آمریکا^۳ و لابی‌هایی همچون «بنیاد دفاع از دمکراسی»^۴ و «مرکزیت سیاست یهودیان»^۵ از آن

1. Undersecretary of the Treasury for Terrorism & Financial Intelligence

2. U.S. Treasury Secretary Tim Geithner

3. David Harris, Executive Director of the American Jewish Committee

4. Foundation for the Defense of Democracy

5. Jewish Policy Center

به عنوان دستاوردهای بزرگی برای جامعه یهودیان آمریکا نام برداشت (لوی، ۲۰۱۰). اظهارات استوارت لوی پیرامون حمایت‌های تسلیحاتی - مالی ایران از جنبش مقاومت حزب الله و حماس تا حدود زیادی بازتاب تعهد وی برای حفاظت از منافع اسرائیل است (لوی، ۲۰۰۷). ساختارهای زیر نظر استوارت لوی وظیفه نظارت و پیشگیری از شکل‌گیری جریان‌های مالی غیرقانونی مانند «پولشویی»^۱، «جرائم مرتبط با تأمین مالی گروه‌های تروریستی»^۲، «نقل و انتقال آنلاین درامدهای حاصل از قاچاق مواد مخدر»^۳ و «تکثیر کنندگان تسلیحات کشتار جمعی»^۴ را بر عهده دارند که اسامی آنان عبارتند از:

- اداره مقابله با جرائم مالی و تأمین مالی تروریست‌ها^۵؛
- شبکه اعمال جرائم مالی^۶؛
- اداره تحلیل و جاسوسی^۷ که براساس قانون تخصیص اعتبارات جاسوسی در سال مالی ۲۰۰۴^۸ تأسیس شد و عضو جامعه اطلاعاتی آمریکا است؛
- اداره کنترل دارایی‌های خارجی،

اداره کنترل دارایی‌های خارجی^۹ به عنوان مهم‌ترین زیرمجموعه استوارت لوی، نقش محوری را در تحریم صنایع مالی یا بلوکه کردن حساب‌های بانکی اشخاص حقیقی و حقوقی وابسته به وزارت دفاع، سپاه پاسداران، سازمان انرژی اتمی و شرکت‌های کشتیرانی ایران ایفا می‌کند (وبسایت وزارت دارایی آمریکا). بیشترین ارتباط کاری

-
-
1. Money Laundering
 2. Terrorist Financing Crimes
 3. Narcotic Traffickers
 4. WMD Proliferators
 5. Office of Terrorist Finance and Financial Crime (TFFC)
 6. The Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN)
 7. The Office of Intelligence and Analysis (OIA)
 8. Intelligence Act for Fiscal Year, 2004
 9. U.S. Treasury Department's Office of Foreign Assets Control (OFAC)

استوارت لوی با نهادهای داخلی و خارجی زیر است:^۱

ساختارها و افراد طرف تعامل با معاون وزیر دارایی آمریکا در امور تروریسم و اطلاعات مالی

وب‌سایت وزارت دارایی آمریکا، ۲۰۱۳

حوزه داخلی		
- قائم مقام سازمان مرکزی جاسوسی آمریکا	- معاون دادستان کل کشور ^۲	- وزیر و قائم مقام وزارت دارایی ^۳
- شورای امنیت ملی	- مرکز ملی مقابله با تروریسم ^۴	- معاون وزیر امور خارجه ^۵
	- مدیر شبکه اجرای جرائم مالی	- معاون وزیر امنیت داخلی ^۶
حوزه خارجی		
«گروه آسیا - اقیانوس آرام برای مقابله با پولشویی» ^۸	وزرای دارایی متحдан منطقه‌ای آمریکا	سازمان پلیس بین‌الملل ^۷

1. Department of the Treasury, Undersecretary, Office of Terrorism & Financial Intelligence
2. Secretary and Deputy Secretary of the Treasury
3. Deputy Attorney General
4. Deputy Secretary of the State Department
5. National Counter – Terrorism Center
6. Deputy Secretary of Homeland Security
7. International Police Organization (INTERPOL)
8. Asia / Pacific Group on Money Laundering

استوارت لوی معتقد است که برای وادارسازی ایران به پذیرش مذاکرات تحت فشار، باید ترکیب مناسبی از چهار اصل «یکپارچه‌سازی، هوشمندسازی، تجمیع ظرفیت‌ها و تعمیم» را مدیریت کرد. رایزنی استوارت لوی با وزرای دارایی متحдан واشنگتن در اتحادیه اروپا، جنوب شرق آسیا یا کشورهای همسایه ایران، برنامه‌ریزی برای همراهی بیشتر شرکت‌های بیمه با تحریم‌های اقتصادی (وبسایت وزارت دارایی آمریکا) یا مذاکرات وی برای راضی‌کردن قانون‌گذاران کنگره با گسترش تحریم صنایع بانکی، مالی و انرژی مبتنی بر اصل یکپارچه‌سازی است (فصلنامه رسمی اتحادیه اروپا، ۲۰۱۰). برای نمونه رایزنی استوارت لوی با وزرای دارایی متحدان واشنگتن و کمیته تحریم اتحادیه اروپا، یکی از کاتالیزورهای مهم تصویب تحریم‌های گسترده این اتحادیه در ۲۶ ژوئیه ۲۰۱۰ بود که در آن ۶۵ شرکت و مؤسسه وابسته به ایران به بهانه نقش‌آفرینی در برنامه‌های هسته‌ای مورد تحریم‌های بانکی- مالی قرار گرفتند (فصلنامه رسمی اتحادیه اروپا، ۲۰۱۰). در کشورهای همسایه نیز استوارت لوی بر کشورهایی تأکید می‌کند که اقامت ایرانیان یا ثبت شرکت‌های ایرانی در آنان زیاد است. رایزنی استوارت لوی با همتای اماراتی و درپی آن تصمیم ابوظبی برای مسدودکردن حساب بانکی چهل شرکت وابسته به در این راستا قابل تحلیل است (مجله اکونومیست، ۲۰۱۰).

اصل هوشمندسازی^۱

تأکید استوارت لوی بر گسترش تحریم صنایع راهبردی و زیربنایی ایران مبتنی بر اصل هوشمندسازی است. وی از تحریم صنایع دفاعی، اقتصادی، بانکی، مالی و ارتباطی به عنوان پاشنه آشیل و حوزه آسیب‌پذیر ایران نام می‌برد.

اصل تجمیع^۲

تصویب همزمان تحریم‌های چندبعدی علیه صنایع نظامی، انرژی و مالی مبتنی بر

-
1. The Principle of the Smartness of Sanctions
 2. The Principle of Unification of Capacities

اصل تجمعی ظرفیت‌ها است (لوی، ۲۰۱۰). استوارت لوی برای توجیه گسترش افقی و عمودی تحریم‌ها به مصوبات کنگره و فرامین اجرایی رؤسای جمهور آمریکا استناد می‌کند. مهم‌ترین فرامین اجرایی که استوارت لوی با استناد به آن‌ها خواستار گسترش چتر تحریم‌ها علیه ایران است عبارتند از:

فرامین اجرایی رؤسای جمهور ایالات متحده علیه ایران (دفتر اجرایی وزارت خزانهداری آمریکا، ۲۰۱۰)

شماره فرامین اجرایی	تاریخ صدور فرامین اجرایی	صادرکننده فرمان اجرایی
۱۲۱۷۰	۱۴ نوامبر ۱۹۷۹	فرمان اجرایی کارتر
۱۲۲۰۵	۷ آوریل ۱۹۸۰	فرمان اجرایی کارتر
۱۲۲۱۱	۱۷ آوریل ۱۹۸۰	فرمان اجرایی کارتر
۱۲۲۷۶-۸۴	۲۳ ژانویه ۱۹۸۱	فرمان اجرایی کارتر
۱۲۲۹۴	۲۶ فوریه ۱۹۸۱	فرمان اجرایی کارتر
۱۲۶۱۳	۱۹۸۷ اکتبر ۱۹۸۷	فرمان اجرایی رونالد ریگان
۱۲۹۲۵	۲۹ اوت ۱۹۹۴	فرمان اجرایی بیل کلیتون
۱۲۹۵۷	۱۷ مارس ۱۹۹۵	فرمان اجرایی بیل کلیتون
۱۲۹۵۹	۹ مه ۱۹۹۵	فرمان اجرایی بیل کلیتون
۱۳۰۵۹	۱۹ اوت ۱۹۹۷	فرمان اجرایی بیل کلیتون
۱۳۲۲۴	۲۳ سپتامبر ۲۰۰۱	فرمان اجرایی جرج بوش
۱۳۳۸۲	۲۸ ژوئن ۲۰۰۵	فرمان اجرایی جرج بوش
۱۳۴۳۸	۱۷ جولای ۲۰۰۷	فرمان اجرایی جرج بوش

اصل تعمیم^۱

براساس این اصل وزارت دارایی آمریکا سایر صنایع غیرمرتبط با دانش هسته‌ای را با توجیه نقش آفرینی غیرمستقیم آنان در فعالیت‌های هسته‌ای نظامی و صنایع موشکی غیرمتعارف در فهرست تحریم قرار داده است. تحریم اشخاص حقیقی و حقوقی وابسته به صنایع کشتیرانی یا بانکی - مالی ایران براساس اصل تعمیم انجام می‌شود (تلوزیون مرکزی چین، ۲۰۰۷). برای نمونه استوارت لوی براساس اصل تعمیم در ۲۱ دسامبر ۲۰۱۰ برخی اشخاص حقیقی و حقوقی وابسته به سپاه پاسداران و شرکت کشتیرانی ایران را به اتهام مشارکت در فعالیت‌های هسته‌ای و موشکی تحریم کرد که از مهم‌ترین موارد آن می‌توان به شرکت بیمه معلم (به دلیل ارائه خدمات به شرکت کشتیرانی)، بانک مهر، بانک انصار، شرکت نفت و گاز پارس و شرکت حمل و نقل کشتیرانی کیش به اتهام ارسال سلاح به حزب الله لبنان اشاره کرد (وبسایت ایران واچ، ۲۰۱۰). استوارت لوی مدعی است خطوط کشتیرانی ایران با ثبت شرکت‌های پوششی در کشورهای اسلامی و اتحادیه اروپا نقش مهمی را در «فرار و دور زدن تحریم‌ها»^۲ می‌کند. وی با صدور بیانیه‌ای در ۲۷ اکتبر ۲۰۱۰ مدعی شد «از زمانی که وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تحریم شده است، وظیفه دستیابی و تأمین قطعات مورد نیاز موشک‌های دوربرد نیروهای نظامی ایران بر عهده شرکت کشتیرانی گذاشته شده است» (وبسایت سفارت مجازی آمریکا، ۲۰۱۰).

اداره کنترل دارایی‌های خارجی وزارت خزانه‌داری آمریکا براساس اصل تعمیم، شرکت‌های خارجی را نیز به اتهام ارتباط با کشتیرانی ایران در فهرست تحریم قرار می‌دهد که از مصدقه‌های آن می‌توان به تحریم ۲۰ شرکت در هنگ‌کنگ و چهار

1. The Principle of Generalization
2. Evade Sanctions

شرکت در جزیره «مان»^۱ انگلیس در ۱۳ ژانویه ۲۰۱۰ به بهانه نقض «قوانین تحریم منع تکثیر تسلیحات کشتار جمعی»^۲ اشاره کرد (وب‌سایت سنکشن لاو، ۲۰۱۰).

نتیجه‌گیری

اتاق‌های فکر با تولید دانش و ایده‌پردازی، نقش مهمی را در تغذیه فکری حامیان تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا علیه ایران ایفا کرده‌اند. نقش لابی‌های اسرائیل و اتاق‌های فکر آمریکا از طریق شناسایی و مدیریت مناسب شیوه‌های اعمال نفوذ بر کانون‌های قدرت است، به گونه‌ای که با بارگیری، ارتباط‌دهی یا دعوت از کارگزاران نزدیک به کانون‌های قدرت، از آنان به عنوان پل ارتباط مراکز تصمیم‌ساز یا تصمیم‌گیر استفاده می‌کنند که به خوبی می‌توان این رویه را در مورد تحریم‌های در نظر گرفته‌شده علیه ایران مشاهده کرد. با این هدف یکی از روش‌های اعمال نفوذ لابی‌های اسرائیل، لابی‌گری هم‌زمان با اتاق‌های فکر، قانون‌گذاران شاخص کنگره و حلقه اول مشاوران ارشد رئیس جمهور آمریکا است. این احساس نیاز متقابل موجب شده تا بین چهار ضلع لابی‌های اسرائیل، اتاق‌های فکر، نهادهای رسانه‌ای و معماران تحریم ایران در دولت و کنگره آمریکا فعالیت‌های همسویی برای توجیه و گسترش تحریم‌های یک‌جانبه واشنگتن صورت پذیرد، به‌ویژه اینکه بیشتر حامیان تحریم ایران در دولت اوباما با اتاق‌های فکر مرتبط هستند که مشرب فکری توجیه تحریم را تأمین می‌کنند. شایان توجه اینکه در نظام سیاسی آمریکا، جایگاه ویژه‌ای در درون ساختار دیپلماسی آمریکا باهدف تمرکز سیستماتیک بر تحولات درونی ایران در حال شکل‌گیری است. به گونه‌ای که انسجام فکری-رویه‌ای چهار بازیگر اشاره شده برای تشديد فشارها، مبين اقدام‌های سازمان یافته آنان برای براندازی یا تضعیف نظام ایران است. از آنجا که اتاق‌های فکر در

1. Island of Man

2. Non-Proliferation of Weapons of Mass Destruction Sanctions Regulations

آمریکا بازوی پژوهشی قانونگذاران این کشور هستند، با کمیسیون‌های کنگره ارتباط دائمی دارند، تغذیه فکری قانونگذاران مجالس سنا و نمایندگان کنگره را بر عهده دارند، کارشناسان آن‌ها به اظهارنظر کارشناسی پیرامون پیش‌نویس طرح‌ها و لواح می‌پردازند؛ رصد سیاست‌های آمریکا در قبال پرونده هسته‌ای ایران به خوبی نشان می‌دهد که تغذیه فکری رویکرد سیاست خارجی آمریکا در قبال ایران از تحریم‌ها گرفته تا مذکوره همه و همه بهنوعی از اتاق‌های فکر آمریکا نشات می‌گیرد و اتاق‌های فکر در جهت‌دهی به دولتمردان آمریکا در تصمیم‌سازی سیاست خارجی و اعمال تحریم‌های مرتبط با برنامه هسته‌ای کاخ سفید در قبال ایران بسیار تأثیرگذار هستند.

منابع:

- احمدی لفورکی، بهزاد (۱۳۸۷). *لایی و لایی‌گری در آمریکا*, چاپ اول، تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و پژوهش‌ها بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
- اقارب پرست، محمدرضا. (۱۳۸۴). *گزارش کارشناسی تحلیل و ارزیابی رویکرد مراکز پژوهشی آمریکا در قبال پرونده هسته‌ای ایران*. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- مورگتنا، هانس (۱۳۷۴). *سیاست میان ملت‌ها*, ترجمه حمیرا مشیرزاده. تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- افتخاری، اصغر. (۱۳۸۴). «پژوهش و تصمیم‌گیری، بایسته‌های پژوهش‌های در فرآیند تصمیم‌سازی». *فصلنامه راهبرد دفاعی*. سال سوم، شماره هشتم.
- امیری، مهدی (۱۳۸۴). جایگاه اتاق‌های فکر در تدوین سیاست خارجی». *فصلنامه راهبرد دفاعی*. سال سوم، شماره هشتم.
- امیری، مهدی (۱۳۸۲). نقش و تأثیر مخازن اندیشه (مراکز پژوهشی) در سیاست‌گذاری خارجی»، *گزارش کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی*.
- دلاورپور اقدم، مصطفی و طالبی، تقی (۱۳۸۹). *گزارش کارشناسی طراحان تحریم جمهوری اسلامی ایران در دولت و کنگره آمریکا*. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- صالحی اصل، علی حسین؛ و میرزاامینی، محمدرضا (۱۳۸۴). درآمدی بر اتاق‌های فکر دفاعی». *فصلنامه راهبرد دفاعی*. سال سوم، شماره هشتم.
- عسگری، محمود. (۱۳۸۵). *گزارش کارشناسی نقش اتاق‌های فکر در سیاست‌گذاری دفاعی - امنیتی*». مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

Abelson, Doland (2006), A Capital Idea: Think Tanks and US Foreign Policy. McGill-Queen's University Press Publishing

Arin, K. (2013), Think Tanks: The Brain Trusts of Us Foreign Policy, Springer Press.

Berman, Ilan (2005), Tehran Rising: Iran's Challenge to the United States, Lanham, MD: Rowman & Littlefield.

Bipartisan Policy Center (2008), Meeting the Challenge: U.S. Policy toward Iranian Nuclear Development, Washington, DC:

Bipartisan Policy Center.

Medvetz, T. (2012), **Think Tanks in America**, University of Chicago Press Publishing.

Berman, Ilan (2006), "**Confronting a Nuclear Iran: Testimony before the U.S. House of Representatives Committee on Armed Services,**" available

at: <http://www.house.gov/hasc/comdocs/schedules/2-1-06Berman.pdf>.

National Intelligence Council (2007), **National Intelligence Estimate-Iran: Nuclear Intentions and Capabilities**, Washington, DC: National Intelligence Council, available at: <http://www.dni.gov/press-releases/20071203-release.pdf>

Tolbott, Strobe. **The Brookings Institute: How A Think Tank Works.** Usinf.State.gov/Journals.